

שם משמאל שמות פרשת פקודי שנה תרעה. 1.

פקודי וחודש שנת תרע"ה

ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו וגו' ויפרוש את האוהל וגו', הנה משמע שסדר ההקמה הי' תחילה היריעות התחתונות ואח"כ הקרשים כאמרם ז"ל (שבת כ"ח א) משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן, א"כ הא דויקם משה את המשכן פירושו היריעות התחתונות. וכמו שכתוב אח"כ ויפרוש את האוהל שפירש"י יריעות עזים, ואם נאמר דויקם את המשכן הוא כלל שלאחריו פרט, אנה הזכיר היריעות התחתונות אלא ודאי כדאמרן. וכן פירש הספורנו שהוקמו היריעות קודם הקמת הקרשים אם בידי אדם מחזיקים בו ואם על דרך נס כדבריהם ז"ל וכו', עכ"ל. ויש להבין טורח זה או נס זה למה, ומה תועלת בו, ומדוע לא הוקמו כדרך הבנינים מתחילה הקרשים להיות נושאים ליריעות ואח"כ היריעות:

ונראה דבאשר עיקר הכוונה היתה להשראת השכינה, ומשכן וכליו היו הנושאים לאור האלקי השופע עליהם, כביכול דוגמת גוף האדם הנושא את הנשמה, לזה בא הרמז להורות חסדי השי"ת שעשה עם ישראל שהיו אחר חטא העגל ולא היו עדיין ראויין להשראת השכינה, אלא שהקדים הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו עליהם בעודם בשפל המצב כדי שיתעודדו ויתחזקו ויעשו ראויין להיות נושאים לאור האלקי, ולא יסתפקו במה שהשיגו את תקותם שתשרה שכינה ביניהם, ויבינו שעדיין לא באו לתכלית הכוונה, וכי עליהם עוד להעשות נושאים לאור האלקי, כדוגמת היריעות שפרוסות לראשונה טרם שהי' נושאים להם, ואח"כ סידר את הנושאים היינו הקרשים:

ובדוגמא זו היו במצרים משוקעים במ"ט שע"ט ולא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממ"ה הקדוש ברוך הוא וגאלם, על סמך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. וכן הוא ענין שבת זכר ליציאת מצרים שבלוחות האחרונים, שאלמלי הי' השבת ממתין לבוא עד שהיו ישראל מוכנין לקבלה לא הי' בא לעולם, אלא שהשבת פורש כנפיו על ישראל כמו שהם, ובשביל זה מתחזקים ומתעודדים להיות נושאים לקדושת השבת, כדוגמת יציאת מצרים, ועל כן בלוחות הראשונים שהיו ישראל ברום המעלה מאד היו יכולין להכין עצמם להיות נושאים לשבת טרם יבוא, וע"כ לא נאמר בהם זכר ליציאת מצרים, וכן הוא לדורות בקריאת פרשת החודש, וימי ניסן קודם פסח כדוגמת פריסת היריעות קודם הקרשים:

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְלוּם בְּיַד
אֵיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: (שמות ל"ח כ"א)

רש"י על אתר מבאר את המושג "משכן העדת": "עדות לישראל שויתר להם
הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם".

בספר "לימודי ניסן" העיר שבשלב זה המשכן טרם נבנה; מלאכת הקמת
המשכן נגמרה רק בשנה שלאחר מכן. בפרשת פקודי מתואר רק המניין שנערך
לאחר שהסתיים שלב איסוף התרומות. מדוע, אם כן, השתמש הכתוב במינוח
'משכן העדות' דווקא בסמיכות לתיאור פקידת התרומות שהובאו לבניית
המשכן ומניינם? מדוע לא המתינה התורה עד להקמת המשכן, עד שיהיה ניכר
וגלוי לכל שויתר הקב"ה לישראל על חטא העגל?

נראה שדווקא הספירה המתוארת בפרשה זו, היא הסיבה לכך שהקב"ה
החליט להשרות את שכינתו במשכן. העובדה שכל מה שקשור לבניית המשכן
נעשה ביושר מוחלט היא הסיבה להשראת השכינה במשכן. אילו היו מעורבות
במימון המשכן הונאה או גניבה כלשהן הקב"ה לא היה משרה את שכינתו
בתוכו, שהרי כבר אמר הנביא (ישעיהו ס"א; ח): "כי אני ה' שָׁנָא גָזֵל בְּעוֹלָה".

ישנה הלכה הקובעת שהאדם אינו יוצא ידי חובתו באמצעות "מצוה הבאה
בעבירה", כלומר - לא ניתן לקיים מצווה באמצעות חטא. גם אם נקבל את דעת
הסוברים שתוקפו של כלל זה הינו אך ורק מדרבנן ולא מדאורייתא, ברור
שהקב"ה לא היה משרה את שכינתו וסולח לעם ישראל בזכות מעשה עוולה
וחוסר יושר.

לפי הנ"ל נראה שה-"עדות" המתוארת כאן הינה כפולה: מחד גיסא, מאחר
והמניין היה מדויק והכל נעשה ביושר הוקם משכן העדות, המעיד שהקב"ה
משרה את שכינתו בתוך עם ישראל. אך מאידך גיסא - העובדה שהקב"ה השרה
את שכינתו במשכן היא בעצמה עדות לכך שכל ההכנות שנעשו לבניית המשכן,
אכן נעשו ביושר מוחלט.

מסיבה זו בדיוק חוזר המונח "כאשר צוה ה'" פעמים רבות לאורך פרשיותיהם
של ויקהל ופקודי; התורה באה להעיד שכל מה שהיה כרוך בבניית המשכן
נעשה ביושר מוחלט, ועל פי ציוויי ה'. זוהי הוראה בסיסית לכל הדורות כאשר
עוסקים בהקמת מיזם עבור הקהילה, יש לגייס את כל המימון על פי ההלכה,
תוך שקיפות ויושר מוחלטים.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלָּא בֶן־אֹרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה
יְהוּדָה: 1 (שמות ל"ה ל')

3 כנפי יונה

הגאון ר' שמעון שוואב עומד על כך שהתורה יוצאת מגדרה לתאר בפנינו את
יחוסו המפורט של בצלאל לפרטי פרטים, למרות שבצלאל היה אדם גדול בפני
עצמו. בגמרא במסכת ברכות (נ"ה ע"א) מבואר שמושה אמר על בצלאל: "בצל
א-ל היית", מרוב התפעלות מחכמתו הרבה. עם זאת, על אף שהוא ניהן בגדלות
אישית כזו, המדרש (שמות רבה מ"ח) מציין שהוא נבחר לבנות את המשכן
בגלל שאבות אבותיו היו מחשובי שבט יהודה:

"וכל השבח הזה מנין לו? משבט יהודה".

בניגוד גמור, התורה לא מרחיבה את בשושלת של אהליאב, ואף איננו
מוצאים עדות לגדולתו האישית. שבטו, דן, לא היה מהשבטים החשובים, והיה
השבט האחרון במשאות במדבר. נראה כי אהליאב היה יהודי פשוט שבכל זאת
נבחר להיות שותף לבצלאל, כדי ללמד אותנו שבית ה' חייב להבנות על ידי
אדם גדול יחד עם יהודי פשוט ירא שמים; אדם ישר וצדיק בעיני בורא העולם.
זאת השותפות שמבקש הקב"ה בבניית משכנו בכדי להשרות את שכינתו
בתוכו.

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּלֹּ נָדִיב לֵב לָבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכִנָּמֹל כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לִיקָק:

מאמרי פחד יצחק

מאמר סז

א. באים אנו להוציא מגישה מוטעית כלפי תוכנה של מדת חסידות, של עבודות דלפנים משורת הדין. רגילים אנו לתפוס שהם מעשה של פרישות ופרומקייט גרידא. אבל אין זה אלא טעות.

ב. ונסביר את המדה מתוך עיון בדברי שמעון הצדיק שאמר שמעולם לא אכל מאשם נזיר טמא¹ ופירשו הטעם משום שהיה חושש שמא התחרט הנזיר, ויהיה כאוכל חולין בעזרה. ופירש הר"ן לאו דוקא. שהרי אין שום ספק שלהלכה לא תחשב אכילה זו כאכילת חולין. שקרבן זה של אשם נזיר טמא נוהג בו כל דיני קרבנות, מעילה וכו', אפילו אם היה מתחרט. ואם כן מה שנאמר שהיה חושש שיהיה "כאוכל חולין בעזרה" אינו בדוקא.

ג. אבל ברצוננו לבאר, שמה שהיה נמנע שמעון הצדיק מאכילת אותו אשם מחשש של "כאכילת חולין" לא היה בגדר פרישות יתירה גרידא, אלא שמנקודת תפיסתו של שמעון הצדיק, במדרגתו הוא, באמת היה הדבר נחשב כחולין. מצד המציאות בהלכה, בפועל ממש, בודאי שאין כאן חשבון של חולין, אבל מרוממות הפרספקטיבה שלו, נשקפת אכילה של קרבן נזיר שהתחרט כמעשה חולין. ואם כן, נקמת תפיסה אחרת יש כאן בהנהגת החסידות שלו, ולא רק מעשה פרישה.

ד. ואותו יסוד נשקף לנו ביותר ברירות מסוף מסכת מכות שנתפרש "ודובר אמת בלבבו" על רב ספרא, שאם החליט בלבו על מחיר למכור חפץ, לא היה מקבל מקונה מחיר יותר גבוה. ורגילים אנו לתפוס בזה הנהגה של הפלגה במדת האמת, שאף על פי שלא הוציא ההחלטה בפה, מכל מקום היה מתנהג על פי החלטת לבו. שאם היה מבטא את ההחלטה ממש, הלוא דרישה על מחיר יותר גבוה היתה מהווה מעשה של שקר. ואילו הוא, במדת חסידותו, התנהג כך אפילו אם ההחלטה נשארה אצלו גרידא. אלא שמדברי המהרש"א שם חזינן שאין זה הענין כאן. שהרי הביא שם "אף להדיא" היה מקיים מחשבתו כדין הקדש דקנה במחשבה כדכתיב 'כל נדיב לבי'. והוא מבואר שהקדיש דבורו כאילו הם לשמים ועשה החול קודש. וכענין זה אכלו החסידים חוליהן על טהרת הקודש וכו'". הרי לך שההפלגה וההדגשה בכאן היא לא על מדת ה"אמת" אלא על ה"בלבבו". שרב ספרא היה מתיחס למהלכי לבבו כאל הקדש. שבהקדש יש validity (תוקף) גם למחשבה עצמה. ומצד רמתו הוא, ומצד תפיסתו, באמת מתחשב עם לבבו כמו שאדם אחר מתיחס אל מעשיו. ברמתו הוא, היה למחשבות שלו reality of (מציאות של) מעשים. ומתפיסה זו נבעו מעשי חסידותו.

ה. ובאמת תפיסה אחרת, ולא סתם פרומקייט, הוא המשמש יסוד למעשי פרישות או להנהגות של לפנים משורת הדין. והמהלך לעשות מחשבות מופשטות למציאות מוחשית וישות הוא יסוד בעבודה ובחיי קדושה. ולכן, מוצאים אנו בחג הפסח, שהוא התחלת שעת הקדושה בעולם, הנהגות חבניות על חומרות, ועל לפנים משורת הדין, יותר מבשאר זמנים. והרי עצם חסידות של ביטול חמץ מורה על זה, שהרי מדאורייתא מקיימים "תשבינו" בביטול בלב. והיינו שבתפיסה דקדושה שולטת חיות וממשות למחשבה כמו למעשה בפועל ממש.